УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

Наставно-научно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду, на основу члана 127 Статута Филолошког факултета Универзитета у Београду и члана 128 Закона о високом образовању Републике Србије, на седници одржаној 26. септембра 2012. године донело је Одлуку о образовању Комисије за преглед и оцену докторске дисертације коју је предала мр Мерима Кријези, асистент на Филолошком факултету Универзитета у Београду, под називом "Значење предлога у албанском и српском језику".

2. Састав комисије с подацима о сваком њеном члану, звању, називу уже научне области за коју је изабран у звање, датуму избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:

1. др Вања Станишић, изабран у звање ванредног професора 04.06.2008. године, Палеославистика, Филолошки факултет Универзитета у Београду;
2. др Авни Џељиљи, изабран у звање ванредног професора 13.12.1994. године, Језик и превођење, Факултет за историју и филологију Универзитета у Тирани;
3. др Вељко Брборић, изабран у звање ванредног професора 24.01.2012. године, Српски језик, Методика наставе српског језика и књижевности, Филолошки факултет Универзитета у Београду;
4. др Александар Животић, изабран у звање доцента 18.09.2012. године, Историјске науке, Институт за новију историју Србије/Филозофски факултет у Београду;

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

1. Мерима (Хамит) Кријези

2. Датум рођења, општина, република: 10.07.1972., Савски венац, Београд, Србија

3. Датум одбране, место и назив магистарске тезе:
03.04.2006., Филолошки факултет Универзитета у Београду, "Употреба имперфекта у албанском и српском језику"

4. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука: Филологија, Албанологија

III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

"Значење предлога у албанском и српском језику"

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Докторска дисертација Мериме Кријези има 306 нумерисаних страна текста (почев од поглавља Општи део). Дисетрацију чине следеће целине: - **Насловна страна на српском језику; - Насловна страна на енглеском језику; - Страна с подацима о ментору и члановима комисије**; - **Изјаве захвалности**; - **Резиме с кључним речима на српском језику**, у којем су представљени предмет и циљ истраживања, означена методлогија и представљена структура дисертације с основним закључцима; - **Резиме с кључним речима на енглеском језику**; - **Садржај** у којем су јасно означена главна поглавља и потпоглавља рада, Закључак, списак извора грађе, библиографија и биографија;

Дисертација је подељена на 14 засебних поглавља: ***Општи део*** или ***Поглавље 1.*** **(**3–9), ***Класификација предлога у албанском језику*** (9–18), ***Предлози у српском језику*** (18–25), ***Општи приказ предлога у албанском и српском језику*** (25–29), ***Предлошко-падежне конструкције у номинативу*** (30–51), ***Предлошко-падежне конструкције у генитиву*** (51–90), ***Предлошко-падежне конструкције у дативу*** (91–97), ***Предлошко-падежне конструкције у акузативу*** (97–157), ***Предлошко-падежне конструкције у аблативу у албанском језику*** (157–184), ***Предлошко-падежне конструкције у инструменталу у српском језику*** (185–197), ***Предлошко-падежне конструкције у локативу у српском језику*** (197–212), ***Главне карактеристике у употреби предлога карактеристичних за одређене падеже у албанском и српском језику*** (212–278), ***Предлози којима се у албанском и српском језику изражавају месни односи*** (279–294); - **Закључак** (295–306); - **Списак извора грађе на албанском и српском језику** (307–309); - **Библиографија** (309–319).

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

У *Општем* – уводном делу – дат је уопштени приказ проблематике везане за значење предлога у албанском и српском језику. Колегиница Кријези полази од дефиниције предлога у датим језицима наводећи најактуелнија тумачења значења предлога која су заступљена у граматикама, правописним речницима и одговарајућој литератури посвећеној овој граматичкој јединици. Дат је и дијахронијски приказ третирања ове граматичке јединице и проблематике везане за семантику предлога у ова два индоевропска језика у досадашњој лингвистичкој литератури посвећеној проблематици значења предлога у албанском и српском језику од друге половине XIX века до данас. М. Кријези истиче да до данашњих дана није објављена ниједна студија која је посвећена контрастивном проучавању значења предлога у албанском и српском језику у којој би био дат приказ значења свих предлога у албанском и српском језику, њихових семантичких нијанси, као и предлога који би по свом значењу представљали еквиваленте.

- **Поглавље 2.** посвећено је критеријумима класификације предлога у албанском језику и подељено је на три потпоглавља: потпоглавље 2.1. у коме се обрађује класификација предлога на основу порекла, потпоглавље, 2.2. у коме се обрађује класификација на основу морфолошке структуре и потпоглавље 2.3. које је посвећено класификацији предлога на основу синтаксичког критеријума и њихових главних значења. Особен део овог поглавља представља и третирање ове проблематике из једног ширег угла, увођењем и обрадом класификације коју предлаже истакнути албански граматичар Мичо Самара (Miço Samara). У односу на постојећу поделу предлога у албанском језику Самарина подела представља новитет и нуди извесна решења у вези са класификацијом предлога на основу морфолошке структуре. Полазећи од основних Самариних ставова, М. Кријези проналази аналогију са поделом која постоји у енглеском језику и ту аналогију поткрепљује конкретним примерима.

- **Поглавље 3.** третира проблематику класификације предлога у српском језику. Поред детаљне анализе класификације предлога у српском језику указано је на сличности и разлике у класификацији ове граматичке јединице у албанском и српском. Истакнута је значајна разлика која се тиче сврставања предлошке групе речи и израза у групу предлога у албанском језику, као и на могућност појављивања предлога у две варијанте у датим језицима. М. Кријези у овом поглављу обрађује и проблематику падежне синонимије као и деликатан однос предлога и прилога и њихове функције.

- **Поглавље 4. и 5.** представљају општи приказ предлога у албанском и српском дат у виду контрастивног приступа. Указано је на тенденцију повећања броја предлога у оба језика, на разлику у броју предлога у корист албанског језика која је првенствено последица убрајања предлошке групе речи у групу предлога, као и на број простих предлога који имају своје синонимне варијанте у сложеним предлозима у српском језику. Јасна илустрација дата је кроз табелу у којој су таксативно наведени сви предлози у датим језицима и листа најважнијих предлога уз падеже у албанском и српском језику. У даљем раду поглавља су посвећена предлошко-падежним конструкцијама у одређеним падежима, почевши од номинатива у албанском и српском језику, па до аблатива и локатива, као падежа који заузимају последње место на листи падежа, будући да се значење предлога може третирати искључиво у оквиру предлошко-падежних конструкција. Једна од специфичности албанског језика је постојање предлога који се семантичко-синтаксички слажу с номинативом. У овом поглављу наведене су предлошко-падежне конструкције у номинативу с предлозима *nga* и *te(k)* и сва значења која ове конструкције могу имати. Значајан број албанских лигвиста и граматичара наводи предлог *nga*, као предлог који има велики број значења (наравно, у оквиру предлошко-падежне конструкције) истичући при том и синонимију значења која га повезује с предлогом *prej*. У досадашњој литератури је истакнуто како је та синонимност везана за одређене случајеве који су ограничени искључиво на означавање места и узрока. М. Кријези наводи примере којима показује да се та синонимност свакако може проширити и на случајеве када изражавају порекло, потицање, припадност; удаљавање или одвајање, када означавају део који припада некој целини или групи и промену стања. У овом поглављу указано је и на контраст који постоји у односу на српски језик који нема предлоге који се семантичко-синтакстички слажу с номинативом.

- **Поглавље 6.** посвећено је предлошко-падежним конструкцијама у генитиву. Подељено је на два потпоглавља, 6.1. које третира предлошко-падежне конструкције у генитиву у албанском језику и 6.2. које третира предлошко-падежне конструкције у српском језику. У потпоглављу 6.1. обрађене су конструкције са именицом у генитиву + предлози: *me anë, me anën, në drejtim, për shkak* и *për arsye*, док су у потпоглављу 6.2. обрађене конструкције у генитиву + предлози: *од, из, с(а), због, ради, услед, иза, између, изнад, испод, испред, више, ниже, без, ван* (*изван*), *осим, до, близу, код, у, крај* (*накрај*), *поред, мимо, дуж* (*уздуж*), *преко, након, после* и *пре*, као и конструкције у генитиву с предлозима којима се указује на управљеност, усмереност и одређује однос замене.

- **Поглавље 7.** је по хронолошком редоследу посвећено предлошко-падежним конструкцијама у дативу. Такође је подељено на два потпоглавља. У потпоглављу 7.1. М. Кријези даје приказ тренутне ситуације у албанском језику која је везана за дихотомију у погледу става да ли је датив падеж који има предлоге или не. Међу савременим граматичарима албанског језика једино два аутора заступају мишљење да је датив падеж кога одликују предлози, Челику и Демираj (Çeliku, Demiraj), истичући при том да је реч о предлозима који се семантичко-синтаксички слажу и с аблативом. Овде М. Кријези истиче како је за решавање ове проблематике врло битан семантичко-синтаксички критеријум и како би значење дате

конструкције требало да представља јаснији критеријум. У потпоглављу 7.2. обрађене су конструкције у дативу у српском језику. У питању су конструкције с предлозима: *према, к(а), насупрот, упркос* и с предлошким изразом *у сусрет*.

- У **Поглављу 8.** с потпоглављима 8.1. и 8.2. обрађују се предлошко-падежне конструкције у акузативу у албанском и српском језику. У албанском језику акузатив је падеж уз који стоји највећи број простих предлога, али и велики број сложених предлога и предлошких израза. У албанском језику обрађене су конструкције с предлозима: *në, me, pa, për, më, mbi, nën, ndër* и *nëpër*. У овом потпоглављу указано је на основна значења предлога који се семантичко-синтаксички слажу са акузативом, али и на грешке у употреби предлога *për* и *mbi*, антонимино значење појединих предлога, као и на семантичке нијансе међу појединим предлозима. У српском језику обрађене су предлошко-падежне конструкције с предлозима: *кроз, низ, уз, на, у, о, по, међу, над, под, пред* и *за*.

- Поглавље 9. посвећено је предлошко-падежним конструкцијама у аблативу у албанском језику. Предлог који се може сматрати врло фреквентним и карактеристиком аблатива у албанском језику је предлог *prej*. У овом поглављу детаљно су анализирана сва значења која овај предлог има у оквиру предлошко-падежних конструкција у албативу, али и анализирана синонимност с предлогом *nga*. Проблематика која доминира овим поглављем је везана за откривање границе синонимности ова два предлога. У наставку, обрађене су предлошко-падежне конструкције са предлозима: *ndaj, për, sipas, majë, buzë, midis, rrëzë, nëpërmjet, afër, para, pas, sipër, me anë* и *në mes*.

- Поглавље 10. и **11.** обрађује предлошко-падежне конструкције у инструменталу и локативу у српском. Конструкције с предлозима: *с(а), за, међу, под, пред* и конструкције с предлогом *на, у, о, по, према* и *при*.

- Поглавље 12. посвећено је обради главних разлика у употреби предлога карактеристичних за одређене падеже у албанском и српском језку. Фокус овог поглавља је на контрастирању првенствено падежног система у ова два језика. Албански језик има пет падежа и одликује га постојање аблатива који, као посебан падеж, не постоји у српском језку, већ се јавља као врста генитива, конкретније као аблативни генитив. Спрски језик одликује седам падежа укључујући и инструментал и локатив, који не постоје у албанском језику, али њихову функцију у албанском има акузатив. Кријези даје приказ предлога који се у албанском језику јављају у оквиру предлошко-падежних конструкција у номинативу, акузативу, аблативу и детаљно анализира предлоге који представљају њихове еквиваленте у српском језику. Поред примера правилне употребе предлога и правилног разумевања њихове семантике, указано је и на грешке у употреби предлога од стране говорника којима један од наведена два језика није матерњи. У неким потпоглављима дато је више примера којима се јасније објашњавају нијансе у значењу појединих предлога који имају синонимно значење у албанском језику а које су главни узрок прављења грешака приликом превођења с албанског на српски језик као и на проблематику која је везана за значење предлога *у* и *на* у српском који представљају велики проблем за говорнике којима српски није матерњи. На крају поглавља дат је схематски приказ еквивалентности у значењу најзначајнијих предлошко-падежних конструкција у албанском и српском језику кроз табеле које транспарентно, таксативно и јасно илуструју постојећу еквивалентност. Мишљења смо да ово поглавље представља најзначајнији део докторске дисертације јер је у њему дата сублимација свих запажања и потврђених ставова који су одвојено излагани у поглављима рада.

- У **Поглављу 13.** обрађени су најважнији предлози којима се у албанском и српском језику изражавају месни односи. Опште је познато да су синтаксички модели предлошко-падежних

конструкција којима се изражавају месна значења бројнији од других модела предлошко-падежних конструкција у индоевропским језицима. М. Кријези истиче како је у албанском језику изражавање просторних значења безпредлошким падежним обликом знатно ређе у односу на изражавање предлошко-падежним конструкцијама, да су предлози који се јављају у оквиру предлошко-падежних конструкција с месним значењем и у албанском и у српском језику најчешће једночлани, али могу бити и двочлани, у нешто ређем броју случајева и трочлани. У поглављу је дат списак најважнијих предлога с месним значењем које прате одговарајуће табеле (табела бр. 2 и табела бр. 3). Табеле дају адекватан приказ ситуације у датим језицима а односе се на означавање локативности, аблативности, адлативности и перлативности. На основу анализе утврђено је да у оба језика најмањи број предлога с месним значењем означава перлативност, а највећи локативност и да након локативности, у оба језика, предлози с месним значењем исказују адлативност, па тек онда аблативност.

VI Списак научних и стручних радова који су објављени или прихваћени за објављивање на основу резултата истраживања у оквиру рада на докторској дисертацији. Навести називе радова, где и када су објављени. У случају радова прихваћених за објављивање, таксативно навести називе радова, где и када ће бити објављени и приложити потврду о томе уз напомену:

1. Krijezi, Merima. "Për sistemin e rasave në gjuhën shqipe dhe serbe"(“О падежном систему албанског и српског језика”), Seminari Ndërkombëtar për Gjuhën, Letërsinë dhe Kulturën Shqiptare (Materialet e punimeve të Seminarit XXV Ndërkombëtar për Gjuhën, Letërsinë dhe Kulturën Shqiptare. Prishtinë, gusht 2006). Universiteti i Prishtinës. Fakulteti i Filologjisë.- Universiteti i Tiranës. Fakulteti i Historisë-Filologjisë. 25/1: f. 269–273.

2. Krijezi, Merima. "Kuptimet e parafjalëve në mësimdhënien e shqipes si gjuhë e huaj: “Rasti i parafjalës *në* dhe barasvlerësve të saj në serbishte" (Значење предлога у настави албанског језика као страног: “Случај предлога *në* и његових еквивалената у српском језику”; Конференција посвећена деведестогодишњици албанологије на Београдском универзитету, Филолошки факултет у Београду, одржана 29–31.марта 2012.; реферат ће бити објављен у октобру 2012. од стране Филолошког факултета).

3. Krijezi, Merima."Për parafjalët në gjuhën shqipe dhe serbe" (“О предлозима у албанском и српском језику”),Seminari Ndërkombëtar për Gjuhën, Letërsinë dhe Kulturën Shqiptare XXXI (Materialet e punimeve të Seminarit XXXI Ndërkombëtar për Gjuhën, Letërsinë dhe Kulturën Shqiptare. Prishtinë, kumtesa është lexuar në gusht 2012, do të jetë botuar në gusht 2013). Universiteti i Prishtinës. Fakulteti i Filologjisë.- Universiteti i Tiranës. Fakulteti i Historisë-Filologjisë.).

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Мерима Кријези је изнела неколико чврстих ставова о значењу предлога у албанском и српском језику, донетих на основу детаљне контрастивне анализе истраживачког корпуса. Да

се разлике које се првенствено односе на значење самих падежа у ова два језика рефлектују и на предлошко-падежне конструкције; да су предлози фреквентна категорија и да у албанском и у српском представљају много чешћу категорију од осталих непроменљивих врста речи као што су везници, речце, узвици; да у оба језика семантика предлога бива условљена месним, временским и многим други односима или узајамним везама између предлога и значења неког другог конституента у оквиру предлошко-падежне конструкције. Докторанд истиче како предлози у албанском језику омогућавају готово математичку прецизност у одређивању падежа, јер се један предлог може семантичко-синтаксички слагати само с једним падежом (не рачунајући предлоге *për, ndaj, me anë* и *në mes*), што није случај у српском језику где се један предлог може слагати с два, а понекад и с три различита падежа. Карактеристика предлога (који се свакако морају јавити у оквиру предлошко-падежне конструкције или синтагме) је да они не само да изражавају различите односе, већ тај однос и остварују, ближе одређују и прецизирају. Норма српског језика говори о осам таквих односа, који подједнако важе и када је албански језик у питању, али аутор истиче како се у ту групу свакако морају додати још понеки, као што су: вршилац радње, одвајање дела од целине, материја од које је нешто направљено или којом је неки ентитет испуњен, порекло или припадност и сл. М. Кријези даље истиче да се приликом фокусирања на значење предлога у албанском и српском језику уочава еквивалентност у значењу појединих предлошко-падежних конструкција, али да врло ретко можемо говорити о потпуном поклапању предлошко-падежних конструкција које би се односило и на падежни облик именице и на предлог који јој предходи и на њихово значење.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА НАПОМЕНА:

Примењујући контрастивни приступ у третирању проблематике везане за семантику предлога у албанском и српском језику, Мерима Кријези је дала приказ не само тренутне ситуације у ова два језика већ је покушала да укаже и на проблематику предлога који представљају синониме, на грешке које се јављају у процесу учења и усвајања ове граматичке јединице у настави. Мишљења смо да је колегиница М. Кријези успела да аргументовано докаже свој став о томе да се разлике у значењу предлога у ова два језика првенствено односе на значење самих падежа и да се у једном ширем контексту та значења рефлектују и на предлошко-падежне конструкције. Као посебно значајан део дисератације издвојили бисмо Поглавље бр. 12 у коме је дат и схематски приказ еквивалентности у значењу најзначајнијих предлошко падежних конструкција у албанском и српском језику. М. Кријези је у раду показала да о еквивалентности у значењу предлога говоримо када су у питању предлошко-падежне конструкције у номинативу, акузативу и албативу у албанском језику и конструкцијама у генитиву, акузативу, истурменталу, локативу и мањем броју случајева у дативу у српском језику.

Дисертацију карактерише концизност, јасна аргументација, адекватни и добро одабрани примери којима се илуструју ставови самог докторанда, али и ставови еминентних лингвиста на које се докторанд позива, као и дата проблематика. М. Кријези добро познаје предмет испитивања, влада релеватним теоријским апаратом и поседује смисао за истанчане анализе које су од велике важности за један дубљи и озбиљнији приступ језичкој проблематици. Мишљења смо да је својим радом М. Кријези дала значајан допринос семантичком пољу науке о језику и контрастирању албанског и српског језика.

IX ПРЕДЛОГ:
На основу свега наведеног, Комисија позитивно оцењује докторску дисертацију Мериме Кријези под насловом "Значење предлога у албанском и српском језику" и предлаже Наставно-научном већу Филолошког факултета Универзитета у Београду да извештај Комисије прихвати и упути га Већу друштвено-хуманистичких наука Универзитета у Београду на сагласност и да, потом, кандидата позове на усмену одбрану докторске дисертације.

Комисија:

1. др Вања Станишић, ванредни професор
2. др Вељко Брборић, ванредни професор
3. др Avni Xhelili, ванредни професор
4. др Александар Животић, доцент